

Overbodige veiligheidstests op dieren

STERVEN VOOR SCHIJNVEILIGHEID

Van de 600.000 dierproeven die jaarlijks in Nederland worden gedaan, zijn er circa 100.000 volslagen onnodig. Het zijn tests die worden uitgevoerd om de veiligheid te onderzoeken van stoffen in bijvoorbeeld WC-verfrissers, snoepjes of balpennen. De tests zijn verplicht, maar ze bieden slechts schijnveiligheid. Bovendien zijn de stoffen vaak al eerder getest. De Dierenbescherming wil een verbod.

‘Vaak gaat het om stoffen die we al goed genoeg kennen. Daar hoef je niet opnieuw dieren voor te offeren’

Als de industrie een nieuw voedingsmiddel, bestrijdingsmiddel of huishoudelijk artikel op de markt wil brengen, is zij verplicht een hele serie veiligheidstests uit te voeren. Om na te gaan hoe giftig een bepaalde stof is, of hij irritatie of allergie veroorzaakt, of dat hij mensen ziek maakt. In Nederland betreft het jaarlijks ruim 100.000 dieren die hiervoor worden ingezet, in Europa zijn dit er ruim één miljoen. Het gaat om dieren als muizen, ratten en konijnen, maar ook om honden, katten en paarden. Welke tests precies worden uitgevoerd op welke dieren, is praktisch onmogelijk te achterhalen omdat men dit zorgvuldig achter gesloten deuren doet. Uitzonderingen daargelaten, worden alle dieren na één test gedood. Zij sterven onnodig, want de tests bieden slechts schijnveiligheid. Daarom moet het roer radicaal om. Bij de tests die de Dierenbescherming wil laten verbieden, gaat het vaak om stoffen die we al goed genoeg kennen. Daar hoef je niet opnieuw dieren voor te offeren.

Cosmetica

Bij cosmetica is het gelukt om het anders te doen. Waar vroeger oogschaduw werd getest op konijnen, gebruikt men nu een lijst met ingrediënten. Met dat lijstje in de hand weet men precies welke stoffen giftig zijn en welke je dus niet in grote hoeveelheden op je ogen

moet aanbrengen. Vroeger wist men dat ook, maar voor de zekerheid werden de ogen van dieren volgesmeerd, totdat ze met ontstoken ogen uit hun lijden werden verlost. Dat mag nu niet meer, en terecht. Datzelfde willen we als het gaat om het testen van chemische stoffen voor allerlei andere producten. Drs. Marie-Jeanne Schiffelers van de Universiteit Utrecht doet onderzoek naar de acceptatie van diervriendelijke alternatieven door regelgevende autoriteiten: “Het verbod op het doen van tests op dieren voor cosmetica heeft de geesten in deze sector rijp gemaakt voor alternatieven, zowel bij de wetenschappers en industrie als bij de regelgevende instanties.” Een volgende stap ligt dus voor de hand, maar niemand zet hem. De Dierenbescherming neemt nu het voortouw.

Gouden standaard

Opnieuw testen van stoffen is duidelijk uit den boze. Maar hoe zit het met onbekende stoffen voor bijvoorbeeld vaccins of medicijnen? De Dierenbescherming begrijpt heel goed dat je wilt weten wat er gebeurt bij inname van dergelijke stoffen, maar dan nog word je niet veel wijzer van dierproeven. Deskundigen onderschrijven dit. Dr. Peter Bertens van Nefarma, brancheorganisatie van farmaceutische bedrijven in Den Haag: “Dierproeven moeten niet vanzelfsprekend zijn. Nu moet alles wat wij als mens gebruiken, getest zijn op dieren. Zelfs het plastic van de pen waar je

DRIE ONNODIGE TESTS

LD50-TEST

In de LD50-test worden dieren, zoals ratten of muizen, maar ook cavia's, konijnen en vogels, letterlijk vergiftigd. Ze krijgen een stof (bijv. een ontsmettingsmiddel, maar ook alledaagse stoffen als suiker of zout) toegediend, totdat de helft van alle dieren is gestorven. Zo hoopt men erachter te komen hoe giftig de stof is voor de mens. Een gruwelijke test, die nog dagelijks wordt gedaan.

DRAIZE-TEST

In de Draize-test wordt een chemische stof langere tijd op de huid of in het oog van een dier gedruppeld om te zien wat de stof teweegbrengt. Een zeer dieronvriendelijke test, waar prima alternatieven voor zijn.

90-DAGENSTUDIES

Gedurende 90 dagen krijgen gezonde jonge honden, meestal beagles, iedere dag een bepaalde stof toegediend. Vaak in de vorm van capsules of injecties. Daarna worden ze gedood om hun lichaam te onderzoeken op de effecten van de stof.

tijdens een vergadering op zit te kauwen.” De systematiek moet volgens hem anders: “Je moet als fabrikant kunnen bepalen waarvoor je wel of niet dierproeven inzet. Voor genterapie, gericht op menselijk DNA, worden diertests gedaan. Dat is volslagen zinloos, omdat je het effect van de therapie uitsluitend in mensen kunt testen.” Bertens wijst op de ontwikkeling van vaccins met behulp van levende cellen: “Daar worden waanzinnig veel dierproeven voor gedaan, voor iedere serie vaccins weer opnieuw. Er wordt nooit iets gevonden dat schadelijkheid voor de mens aangeeft, en toch gaat het maar door.”

Dr. ir. Lonke van der Geest van RIKILT Wageningen UR: “Ondanks de overduidelijke nadelen van dierproeven, zoals de beperkte voorspelbaarheid, de hoge kosten en ethische bezwaren, gelden ze nog steeds als de ‘gouden standaard’ voor veiligheidsonderzoek. Dat moet en kan anders. Wij werken al jaren aan alternatieven. Zo maken we gebruik van menselijke cellen of kunstmatige weefsels in het lab. Daarmee kunnen we heel gevoelig en nauwkeurig effecten op specifieke weefsels en processen meten. De resultaten zijn veelbelovend. Uiteindelijk werken we toe naar een serie laboratoriummodellen die de effecten van de stof in ons lichaam na kunnen bootsen. Daardoor kunnen we steeds vaker zonder gebruik van dieren een goede inschatting maken van de giftigheid van een stof.”

Angst

Wat niet helpt is de angst bij de industrie om een gigantische claim aan de broek te krijgen wanneer er iets misgaat en men niet kan aantonen ‘er alles aan gedaan te hebben’ om het middel zo veilig mogelijk te maken. Helaas kan dat nu nog steeds het beste door te laten zien dat je een hele serie tests op dieren hebt

‘Je moet niet de dierproef als gouden standaard nemen, maar de mens’

gedaan. Onzin, maar intussen zit het systeem wel op slot. Marie-Jeanne Schiffelers bevestigt dit beeld: “Het blijft heel lastig. Zo wordt er al heel lang gewerkt aan alternatieven voor de zogeheten NIH-test om de werkzaamheid van het rabiësvaccin te testen. De huidige test veroorzaakt veel leed bij de proefdieren en laat zeer variabele uitkomsten zien. Lang niet optimaal. Toch lukt het maar niet van de NIH-test af te komen. Dat heeft veel te maken met onzekerheid en angst voor het onbekende. ‘We weten wat we hebben, niet wat we krijgen’ is het motto.” Het Duitse Paul Ehrlich Instituut heeft een model voor het testen van het rabiësvaccin ontwikkeld, waarvoor in elk geval minder muizen nodig zijn en die het dierenleed sterk vermindert. Deze methode mag nu eindelijk worden toegepast. Schiffelers: “Het kan dus wel, maar het is een proces van drie stappen vooruit en twee achteruit.”

Kippenogentest

Nog een voorbeeld van zo'n enorm langdurig goedkeuringsproces is dat van de kippenogentest (diervriendelijk, omdat men werkt met slachtafval) als alternatief voor de zeer dieronvriendelijke en onnauwkeurige oogirritatietest bij konijnen. Dr. Cyrille Krul van TNO: “De validatie en acceptatie van dit alternatief heeft bijna dertig jaar geduurd. Dat kwam doordat telkens de vergelijking met de konijntest werd gemaakt. Daarvan wisten we dat die vaak geen goede gegevens opleverde, dus dan moet je een goed alternatief vergelijken met een slechte diertest. Dat gaat heel lang duren, want het alternatief kan niet de slechte diertestgegevens kopiëren. Wat we hiervan leren is dat je niet de dierproef als gouden standaard moet nemen, maar de mens.”

Sleutel bij overheid

De enige die kan afdwingen dat er iets verandert, is de Europese overheid. Kijk maar naar het cosmetica-dossier. Cyrille Krul: “We moeten van elke test, zowel diertest als alternatief, goed weten waarvoor we hem wel of niet kunnen gebruiken. Aan de hand daarvan kun je een testplan maken dat met de autoriteiten kan worden besproken. Zo worden alleen de tests gedaan die strikt noodzakelijk zijn om een uitspraak te doen over de veiligheid. En dus niet een standaardlijst met diertests afwerken, alleen maar omdat dat sneller zou zijn. Randvoorwaarde is dat de regelgevers het onderling met elkaar eens zijn en dat de consument accepteert dat er geen 100 procent veilige wereld is.”

STEUN ONZE ACTIE

De Dierenbescherming voert dit jaar actie om een einde te maken aan onnodige diertests. Zoals ook de diverse experts al aangeven, is een van bovenaf opgelegd verbod het enige middel om verbeteringen af te dwingen. Op Wereldproefdierendag, 24 april, willen we dan ook een petitie aanbieden waarin we om een snel verbod vragen. Ga naar dierenbescherming.nl/NEE en zet uw handtekening onder de petitie. Want het is nu echt genoeg geweest!

Hoogleraar medische biotechnologie Huub Schellekens

'DIERTESTS AFSCHAFFEN KAN ZONDER GROTE PROBLEMEN'

Autoriteit op het gebied van dierproeven Huub Schellekens is heel duidelijk als het gaat om het afschaffen van veiligheidstests op dieren. "Wat mij betreft wordt het uitgangspunt dat je géén dierproef doet, tenzij er aanleiding is dat wel te doen."

LEF IN HET LAB-PRIJS

Huub Schellekens kreeg vorig jaar de 'Lef in het Lab-prijs' van de Dierenbescherming, onder meer vanwege zijn niet aflatende, prikkelende verzet tegen nutteloze en overbodige dierproeven. Frank Dales, directeur van de Dierenbescherming, prees Schellekens als iemand die zich al decennialang actief opstelt als actief aanjager van de discussie over onder meer de ontwikkeling van geneesmiddelen en het gebruik van proefdieren daarbij. Sinds 2007 reikt de Dierenbescherming jaarlijks de 'Lef in het Lab'-prijs uit.

Geen probleem als we dierproeven per 2020 afschaffen, heeft u gezegd. Is het echt zo eenvoudig?

"Ja, zo eenvoudig is het. Dierproeven zeggen weinig tot niets over wat een stof bij de mens doet. Wanneer je ze niet doet heb je evenveel zekerheid. Nu bieden ze schijnveiligheid. Sterker nog, als je van dierproeven afziet, ben je gedwongen veel zorgvuldiger tests op de mens te doen. Dan krijg je pas echt veilige producten."

Testen op mensen?

"Dat gebeurt al volop, bij middelen waarvan we weten dat ze bij dieren geen effect hebben. Het idiote is dat je dan volgens de regels toch diertests moet doen. Maar goed, omdat die proeven niets zeggen, moet je wel op de mens testen. Dan begin je met heel lage doseringen, voert de doses steeds verder op en kijkt wat er gebeurt."

Heeft u een voorbeeld van hoe het mis kan gaan ondanks uitgevoerde diertests?

"Ja begin jaren '80. De internationaal vermaarde wetenschapper Charles Weissmann nam *interferon* (antiviraal

middel, red.) in dat op apen was getest. Die apen hadden er nauwelijks last van, ze kregen zelfs geen hoge koorts – destijds een bekend bijverschijnsel. Weissmann durfde het middel op grond daarvan in te nemen, maar kreeg die hoge koorts wel! Gelukkig was het de volgende dag weer over. Dit incident bracht mij voor het eerst aan het twijfelen over het nut van dierproeven."

Het is toch absurd dat er een verplichting is om de veiligheid van stoffen te testen op dieren terwijl dat niets zegt?

"Het probleem is dat er een vanzelfsprekendheid in het wereldwijde systeem zit, dat dit altijd op dieren wordt gedaan. 'We hebben het altijd zo gedaan, dit is de manier die we kennen en waar we afspraken over hebben. Dus zo doen we het.' Andersom zou veel beter zijn: we doen géén dierproef, tenzij er aanleiding is het wel te doen. Maar het is een ingesloten systematiek. En helaas treedt dat steeds weer in werking als er een nieuw product wordt geïntroduceerd, ook al is het een variant op een middel dat allang is getest. Dan moet je weer

op dieren testen – ook al weet je al wat de uitkomst is."

Je hoeft geen dierproeven te doen als je kunt onderbouwen waarom je die niet doet.

"Het staat er wel, maar de praktijk is weerbarstig. Er wordt veel geld verdiend met nieuwe producten. Die moeten snel op de markt, anders is de concurrent je voor. Als je werkt volgens het traditionele systeem van dierproeven, wordt je product het snelst goedgekeurd. Werk je met alternatieven, dan moet je heel veel tijd stoppen in het onderbouwen van je keuze om geen dierproeven in te zetten. En je loopt kans dat je alsnog gedwongen wordt de traditionele dierproef te doen. Dan is de keuze snel gemaakt. En angst speelt een rol, want de publieke opinie zegt nu wel dat dat men van dierproeven af wil, maar als er een keer iets misgaat – iemand overlijdt na gebruik van een middel – en er zijn geen dierproeven gedaan, dan word je keihard gestraft."

De Dierenbescherming wil een verbod op onnodige dierproeven. "Ja, forceren moet. Het systeem zit

vast, iedereen wacht op iedereen en er komt geen beweging in. De politiek heeft de sleutel om er iets aan te doen, en dan bedoel ik de Europese politiek. Men kan een verbod afkondigen, bijvoorbeeld per 2020. Je moet eens kijken hoe snel die alternatieven er dan zijn! Of men bouwt een beloningssysteem in: als je zonder dierproeven werkt, krijg je langer bescherming van je product, zodat je de extra kosten kunt compenseren."

Waarom gebeurt dit niet?

"Het blijft erg lastig, omdat het een wereldwijd systeem is en niet alle landen er zo over denken. Dan krijg je als Europa problemen met landen buiten de EU. Maar mischien zou een importverbod dan kunnen werken. En de angst zouden we kunnen verminderen door te werken met een schadefonds. Leg op elk verkocht product een euro toeslag en stop die daarin. In Amerika is er zo'n fonds. Daar zitten miljarden dollars in, er hoeft nooit uitgekeerd te worden! Maar fabrikanten die hun nek uitsteken hebben wel een vangnet voor het geval het toch misgaat."

FOTOGRAFIE MARCO HOPSTÉ

NATIONALE POSTCODE LOTERIJ BEDANKT!

De Nationale Postcode Loterij is de grootste goede doelen loterij van Nederland. 50 procent van de inleg van verkochte loten wordt verdeeld over 90 goede doelen. Sinds 1996 steunt de Nationale Postcode Loterij de Dierenbescherming.

Grote gift

Tijdens het Goed Geld Gala op 4 februari jl. mocht de Dierenbescherming van de Nationale Postcode Loterij een cheque van maar liefst 1,8 miljoen euro in ontvangst nemen. Een fantastisch mooi bedrag waar de Dierenbescherming erg dankbaar voor is.

Enorme steun

Inmiddels heeft de Dierenbescherming 31,4 miljoen euro van de Nationale Postcode Loterij mogen ontvangen. Met dat geld hebben we honderdduizenden dieren opgevangen, dierenambulances uit laten rijden en mishandeling en verwaarlozing van dieren kunnen bestrijden. **Mede door de gift van de Nationale Postcode Loterij kan de Dierenbescherming haar werk, nu en in de toekomst voortzetten.**

Kijk voor meer informatie op www.postcodeloterij.nl/goede-doelen

